

Ertvelde – Molenstraat
archeologisch vooronderzoek – januari 2015
A. DE LOGI & F. DE KREYGER

Colofon

Project
Ertvelde – Molenstraat
Archeologisch vooronderzoek

Opdrachtgever:
Hyboma NV
Wilgenlaan 39
8610 Kortemark

Uitvoerder:
De Logi & Hoorne bvba
Gentstraat 50 bus 2
9800 Deinze
BTW BE 0845.028.465
RPR Gent
www.dl-h.be

DL&H-Rapport 18
ISSN 2294-0790
© 2015 – De Logi & Hoorne bvba

Niets uit deze publicatie mag vermenigvuldigd worden, opgeslagen in geautomatiseerde gegevensbestanden en/of openbaar gemaakt worden onder enige vorm of wijze ook (digitaal, mechanisch, door fotokopie) zonder toestemming van De Logi & Hoorne bvba

Inhoud

Voorwoord	5
Administratieve fiche	5
1. Inleiding	7
2. Aanleiding en doel van het onderzoek	7
3. Geografische en bodemkundige situering	8
4. Archeologische voorkennis	9
5. Tijds kader	10
6. Methodologie	10
7. Resultaten	12
7.1. Bodemkunde en natuurlijke sporen	12
7.2. Antropogene sporen	14
8. Conclusies en aanbevelingen	20
9. Bibliografie	20

Voorwoord

Begin januari 2015 voerde De Logi & Hoorne bvba een archeologisch vooronderzoek uit op een terrein in Ertvelde, waar Hyboma nv in de nabije toekomst een bouwproject realiseert. In dit rapport wordt eerst het algemeen kader geschetst waarin het onderzoek plaats had. Daarna worden de resultaten van de prospectie uitgebreid toegelicht, om tenslotte tot de conclusies en aanbevelingen betreffende een eventueel vervolgonderzoek te komen.

Verschillende partners zijn verantwoordelijk voor het vlotte verloop van het project, waarvoor dank: opdrachtgever Hyboma nv, in het bijzonder Reginald Depraetere, Stani Vandecatsye (Agentschap Onroerend Erfgoed), Liesbeth Messiaen (Kale-Leie Archeologische Dienst), en grondwerker Luc Willems.

Administratieve fiche

Site:	Ertvelde – Molenstraat (ERT-MOL-2015)
Ligging:	Molenstraat, Garenstraat te Ertvelde, Evergem (Oost-Vlaanderen)
Lambert 72-coördinaten:	X: 106166, Y: 207752; X: 106268, Y: 207735; X: 106232, Y: 207697; X: 106171, Y: 207676 (hoekpunten projectgebied)
Kadaster:	Evergem, afdeling 4, sectie F, percelen 170B & 168F
Onderzoek:	vooronderzoek met ingreep in de bodem / proefsleuven
Opdrachtgever:	Hyboma NV
Eigenaar terrein:	Hyboma NV
Uitvoerder:	De Logi & Hoorne bvba
Vergunning:	2014/484
Vergunninghouder:	Adelheid De Logi
Vergunning metaaldetectie:	2014/484 (2)
Vergunninghouder metaaldetectie:	Adelheid De Logi
Wetenschappelijke begeleiding:	Liesbeth Messiaen (Kale-Leie Archeologische Dienst)
Bijzondere voorwaarden:	Bijzondere voorwaarden bij de vergunning voor een archeologische prospectie met ingreep in de bodem: Evergem Molenstraat/Garenstraat
Bewaarplaats archief:	De Logi & Hoorne bvba Canadezenlaan 1A 9991 Adegem
Grootte projectgebied:	0,47 ha
Grootte onderzoeksgebied:	0,42 ha
Termijn:	terreinwerk 08 januari 2015 verwerking 09 t.e.m. 19 januari 2015
Archeologen:	Adelheid De Logi Frederik De Kreyger Johan Hoorne Nele Heynssens
Verwachting:	Mogelijke restanten of voorlopers van bakstenen gebouwen aanwezig op de Ferrariskaart, en eventueel sporen in relatie tot nabijgelegen verdwenen molen
Resultaten:	greppel, kuilen en uitgebreide verstoringen uit recente tijd
Aanbeveling:	geen verder onderzoek

1. Inleiding

De Logi & Hoorne prospecteerde begin januari 2015 een terrein aan de Molenstraat te Ertvelde, een deelgemeente van Evergem. Op deze gronden van ongeveer 0,5ha plant ontwikkelaar Hyboma nv de aanleg van verschillende wooneenheden. Met de aanleg van vier proefsleuven en één kijkvenster werd het archeologisch potentieel van het projectgebied nagegaan. In de blootgelegde zones werden enkel sporen met een recente datering aangesneden. Bijgevolg wordt geen vervolgonderzoek aanbevolen.

In dit rapport wordt aandacht besteed aan de aanleiding en het doel van het onderzoek, de situering van het terrein – zowel geografisch als bodemkundig, de archeologische voorkennis van het terrein zelf en de omgeving rondom het project, het tijds kader waarbinnen de werkzaamheden plaats hadden, en de gehanteerde methodologie. Na dit algemeen gedeelte wordt ingezoomd op de resultaten van het veldwerk en de verwerking, waarbij zowel de bodemkundige, als de natuurlijke en antropogene sporen aan bod komen. Tenslotte worden alle gegevens gebundeld in een besluit en een daaruit voortvloeiende aanbeveling voor het vervolgtraject. Bij dit rapport hoort een digitale bijlage waarop het grondplan, de verschillende lijsten, de harrismatrices, en het foto-archief kunnen geraadpleegd worden.

2. Aanleiding en doel van het onderzoek

Op de gronden aan de Molenstraat te Ertvelde wordt de aanleg van een weg en verschillende wooneenheden voorzien door Hyboma nv. Met deze bouwwerken gaan heel wat bodemverstorende ingrepen gepaard, die een bedreiging zijn van het eventueel aanwezige ondergrondse erfgoed. Daarom adviseerde het Agentschap Onroerend Erfgoed op dit terrein een archeologisch vooronderzoek voorafgaand aan de ontwikkeling. De bedoeling van dit vooronderzoek is door middel van een steekproef in te schatten of op de percelen archeologische sporen en/of vondsten aanwezig zijn. Indien dat het geval is, moet nagegaan worden wat hun aard, bewaring, datering en spreiding is, zodat kan uitgemaakt worden of een archeologisch vervolgonderzoek noodzakelijk is voor de bouwwerken van start kunnen gaan.

Figuur 1: Het projectgebied aangeduid op een orthogonale luchtfoto (© www.gisoost.be)

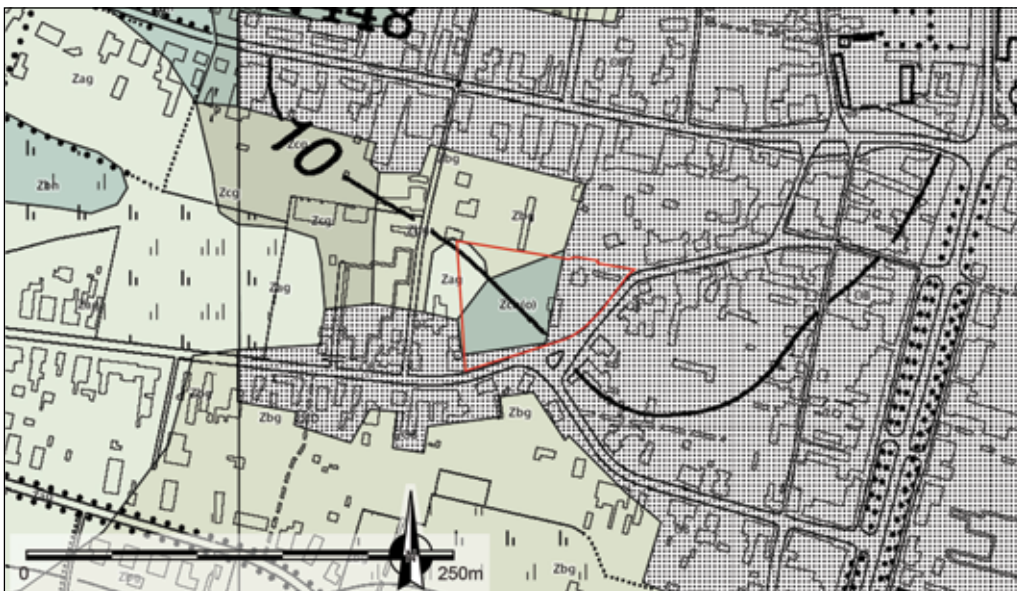
3. Geografische en bodemkundige situering

Het projectgebied bevindt zich ongeveer 350m ten zuidwesten van de dorpskern van Ertvelde, een deelgemeente in het noorden van Evergem. Het terrein wordt in het oosten begrensd door de Garenstraat, en in het zuidwesten door de Molenstraat. Ten westen en ten noorden van de gronden liggen woningen. Het onderzoeksterrein bedraagt 0,47ha en bestaat uit kadastrale percelen 168f, in het oosten, en 170b, in het westen, afdeling 4, sectie F van de gemeente Evergem. Voor de aanvang van het vooronderzoek bestond het terrein uit weidegrond, waarop enkele bomen en struiken stonden.

Het onderzoeksgebied bevindt zich op de dekzandrug lopende van Maldegem naar Stekene. Op de bodemkaart van België zijn vier verschillende bodemtypes op het terrein aangegeven. Zo is het meest oostelijke perceel – kadastranummer 168f – volledig aangeduid als bebouwde zone (OB), net zoals de uiterst zuidelijke strook langs de Molenstraat. Het grootste deel van het terrein staat gekarteerd als een matig droge zandbodem met verbrokkelde ijzer en/of humus B horizont (Zch(o)). In het noordoosten van perceel 170b is sprake van een droge zandbodem met duidelijke ijzer en/of humus B horizont (Zbg), en in het noordwesten van datzelfde perceel van een zeer droge zandbodem met duidelijke ijzer en/of humus B horizont (Zag). De profielontwikkeling op het terrein zou een sterke antropogene invloed gekend hebben. Het projectgebied bevindt zich op een hoogte van 10m TAW. Enkel het uiterste zuiden van het terrein ligt iets lager met waarden rond 9,8m TAW.

Figuur 2: Het projectgebied aangeduid op een uittreksel van de topografische kaart (@ www.gisoot.be)

Figuur 3: Het projectgebied aangeduid op een uittreksel van de bodemkaart van België (@ www.dov.vlaanderen.be)

4. Archeologische voorkennis

Op het onderzoeksterrein zelf had voorafgaand aan het proefsleuvenonderzoek van 2015 nog geen archeologisch onderzoek plaats. Er is wel geweten dat onmiddellijk ten zuiden van het terrein, aan de overkant van de Molenstraat, in de 13de eeuw een molen, de Burggravenmolen, op een wal werd gebouwd. De structuur werd geleidelijk aan afgebroken tussen de 16de eeuw en het midden van de 20ste eeuw (Centrale Archeologische Inventaris, 970549).

In de omgeving zijn nog heel wat archeologische vindplaatsen aanwezig. Zo werd door de Kale-Leie Archeologische Dienst (KLAD) vuursteen materiaal vermoedelijk uit de steentijden aangetroffen bij een archeologisch vooronderzoek aan de Hoge Avrije (VANHEE 2011: 17-20). De proefsleuven campagne aan het Kluzendok leverde lithisch materiaal op dat hoofdzakelijk dateert in het neolithicum, maar ook uit het mesolithicum (LALOO *et al.* 2009: 110). Op 2km ten zuidwesten van de Molenstraat, aan de Walprijestraat, werd in het kader van een prospectiethesis eveneens stenen materiaal gevonden. De vondsten zouden van het midden paleolithicum tot het neolithicum dateren (Centrale Archeologische Inventaris, 970544). Tijdens het archeologisch onderzoek in het kader van de aanleg van een Fluxys aardgasleiding werden langs de Rijschootstraat twee mogelijke haardkuilen uit de steentijden vastgesteld (Centrale Archeologische Inventaris, 1017 & 1018).

Ook gedurende de metaaltijden werd de omgeving rondom het projectgebied in gebruik genomen. Langs de Hoge Avrijestraat werden in een depressie een kuil, grachten en vondsten uit de metaaltijden aangetroffen (Centrale Archeologische Inventaris, 970545). Bij de opgravingen op het Kluzendok werden zowel op de site 't Zandeken als op 't Hultjen een waterput uit 5de-6de eeuw v.Chr. gevonden. Op 't Hultjen werd bovendien een drenkkuil aangesneden die dateert in de vroege ijzertijd. Een bijzondere vondst uit een van de waterputten zijn drie houten eergetouwscharen (LALOO *et al.* 2009: 112-133). Door middel van luchtfotografie konden al drie mogelijke enkelvoudige kringgreppels van bronstijd grafheuvels gelokaliseerd worden. Eén ervan bevindt zich ten zuiden van het terrein aan de Moerhuisbrug. Ten zuidwesten van de Molenstraat, aan het Schildeken, ligt een tweede exemplaar. De laatste circulaire structuur werd vastgesteld aan het Heifort, ten westzuidwesten van het projectgebied (BOURGEOIS *et al.* 1999: 50). Te Rieme - Noord werd een circulaire greppel met diameter van 8,5m blootgelegd bij een proefsleuvenonderzoek. Het kan een restant van een grafmonument uit de metaaltijden of Romeinse tijd zijn, maar aan andere functie en datering, zoals een middeleeuwse drainagegreppel rond een hooimijt kan niet uitgesloten worden (HOORNE *et al.* 2009: 21-27).

Wat de Romeinse aanwezigheid in de nabijheid betreft zijn vooral de drie sites op het Kluzendok van belang. Zo werden op 't Zandeken zes bewoningskernen binnen een grachtencomplex onderzocht. Deze erven bestaan telkens uit een hoofdgebouw, enkele bijgebouwen en een waterput, en dateren tussen het einde van de 1ste en de 2de eeuw n.Chr. Naast bewoningssporen

Figuur 4: Het projectgebied aangeduid op een uittreksel van de kaart van Ferraris (1771-1778) (schaal en afbakening bij benadering) (© www.geopunt.be)

werd hier ook nog een concentratie aan brandrestengraven uit de 2de eeuw aangesneden. Op de site aan 't Hultjen werden tien woonerven binnen een enclos van grachten opgegraven. Deze nederzetting dateert in de 2de en 3de eeuw n.Chr. Aan De Puymeersen werd tenslotte een laatste Romeins erf met hoofgebouw vastgesteld (LALOO *et al.* 2009: 140-156, 328-336, 356-359).

Uit de middeleeuwen dateren een groot aantal kolenbranderkuilen. De oudste exemplaren zijn waarschijnlijk Romeins en werden aangetroffen tijdens het onderzoek aan Kluisendok, waar ook een aantal volmiddeleeuwse houtskoolmeilers werden onderzocht (LALOO *et al.* 2009: 44-46, 369-378). Uit de late middeleeuwen werd een groot aantal kolenbranderkuilen aangesneden bij het onderzoek op het Fluxys aardgastraject (Centrale Archeologische Inventaris, 1014, 1015, 1016, 1019, 1020), maar ook bij de vooronderzoeken aan de Hoge Avrije (VANHEE 2011: 13), en op Rieme-Noord, waar ook twee laatmiddeleeuwse grachten werden vastgesteld (HOORNE *et al.* 2009: 29-56). In de omgeving van het projectgebied zijn een aantal sites met walgracht gekend. Zo bevindt de Hoge Wal – een beschermd monument – zich slechts 1km ten zuiden van het terrein. Deze castrale motte met opper- en neerhof zou aan het einde van de 12de eeuw zijn opgericht (Centrale Archeologische Inventaris, 972085). Ook de Walprijhoeve – die zich ongeveer 2km ten zuidwesten van het projectgebied bevindt – zou mogelijk gesticht zijn in de 12de eeuw (Centrale Archeologische Inventaris, 970546). Op circa 2km ten zuidoosten van het terrein aan de Molenstraat lagen in het verleden nog twee sites met walgracht die vermoedelijk in de 13de eeuw werden gesticht: het Goed ter Averije, en een site aan de Reigerstraat (Centrale Archeologische Inventaris, 972548 & 970552).

Het proefsleuvenonderzoek aan de Hoge Avrije leverde naast het lithisch materiaal en de kolenbranderkuilen ook verschillende paalsporen, grachten en een mogelijke waterput op. De datering van deze bewoningssporen is echter nog niet duidelijk, en zal bij een vervolgonderzoek moeten bepaald worden (VANHEE 2011: 13-23).

De gemeentenaam Ertvelde werd het eerst vermeld in 1167 als Artevelde. De betekenis van de naam zou volgens Gysseling terug gaan op de samenstelling van het Voorgermaanse *aret* – wat uitstekend of schitterend betekent – en veld (GYSSELING 1983: 163-187). Volgens Tavernier-Vereecken zou de plaatsnaam bestaan uit de diernaam *hert* (TAVERNIER-VEREECKEN 1968). Devos en Kempeneers vermoeden echter dat de naam zoveel betekent als het *harde veld*, een plaats met vaste grond in tegenstelling tot moerassige plekken (DEBRABANDERE *et al.* 2010: 79).

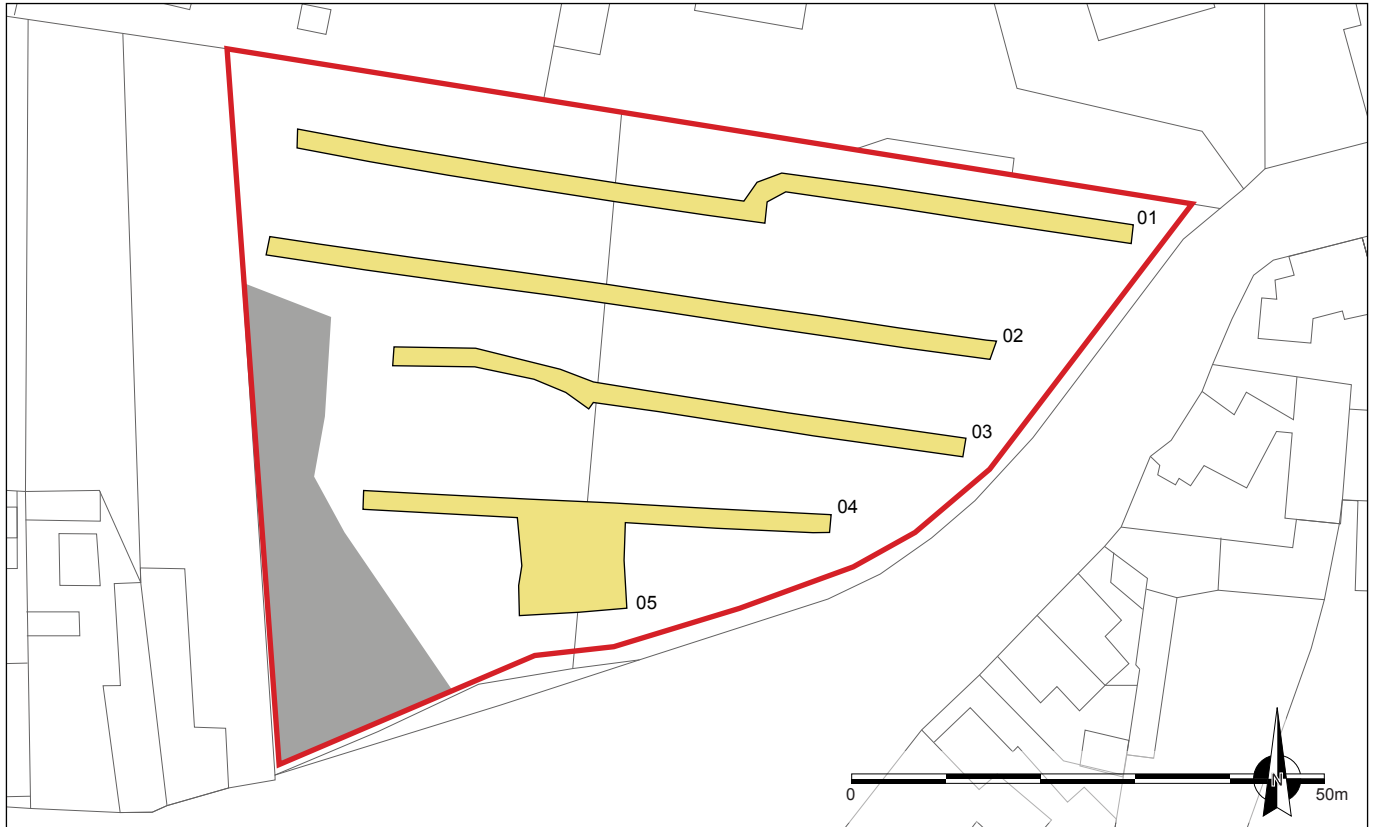
5. Tijds kader

Het archeologisch vooronderzoek aan de Molenstraat werd uitgevoerd op donderdag 8 januari 2015. Archeologen Adelheid De Logi en Frederik De Kreyger legden er vier proefsleuven en één kijkvenster aan. Johan Hoorne en Nele Heynssens verzorgden de overzichtsfoto's tijdens het veldwerk. Na toestemming van het Agentschap Onroerend Erfgoed en de KLAD werden de sleuven en het kijkvenster terug aangevuld op donderdagavond en zaterdag 10 januari. De verwerking ging van start op vrijdag 9 januari en werd afgerond in de daaropvolgende week. Het rapport werd afgerond op 19 januari 2015.

6. Methodologie

Het archeologisch vooronderzoek aan de Molenstraat te Ertvelde werd geadviseerd om het archeologisch potentieel van het te bebouwen terrein na te gaan. Door middel van een proefsleuven campagne moet duidelijk worden of op het projectgebied archeologische sporen of vondsten aanwezig zijn, en of hun wetenschappelijke waarde een vervolgonderzoek noodzakelijk maken. Hiertoe worden op het terrein parallelle proefsleuven van 2m breed met een regelmatige tussenafstand van maximaal 15m as op as gegraven. Op deze manier wordt minstens 10% van de totale oppervlakte van het onderzoeksgebied bloot gelegd. Aanvullend moet 2,5% van de oppervlakte op archeologische sporen en vondsten gecontroleerd worden met de aanleg van kijkvensters of dwarsleuven.

Het projectgebied te Ertvelde heeft een totale oppervlakte van 0,47ha. Bij de startvergadering werd beslist dat in een kleine zone in de zuidwestelijke hoek van het terrein, waar sprake was van een dense begroeiing door bomen, geen onderzoek uitgevoerde diende te worden. De oppervlakte van het toegankelijke gebied bedroeg 0,42ha. Tijdens het veldwerk werden op het

Figuur 5: Grondplan van het projectgebied op een uittreksel van de kadastrale kaart met aanduiding van de proefsleuven en kijkvensters. De grijze zone was dicht begroeid en diende niet onderzocht te worden

terrein vier min of meer parallelle WNW-OZO georiënteerde proefsleuven (01-04) aangelegd. Zo werd een oppervlakte van 556,7m², of 11,9% van de totale oppervlakte, archeologisch onderzocht. In de sleuven waren geen archeologisch relevante sporen aanwezig en bleek dat de uiterst zuidelijke zone van het terrein minst ingrijpend verstoord was. Omdat in deze zuidelijke sector nog het meeste potentieel restte om eventuele oudere sporen aan te treffen, werd hier een kijkvenster gegraven van 109,4m², of 2,3% van de totale oppervlakte. Op deze wijze werd in totaal 14,3% van de totale oppervlakte, of 15,9% van het toegankelijk gebied, aan het vooronderzoek onderworpen.

Het veldwerk werd uitgevoerd met een rupskraan van 20ton voorzien van een 2m brede tandeloze graafbak. De sleuven en het kijkvenster werden op aanwijzen van de archeologen uitgegraven tot op het archeologisch niveau. Dit is de diepte waarop sporen van bodemingrepen uit het verleden zichtbaar worden tegenover de omringende ongeroerde moederbodem. Bovendien werd in elke sleuf minstens één bodemprofiel aangelegd. Dit houdt in dat dieper werd gegraven over een afstand van circa 1m om een goed zicht te verkrijgen op de plaatselijke bodemopbouw. De bekomen profielen werden uitgebreid geregistreerd en ingemeten. Alle aangesneden sporen werden in de bodem aangekrast, gefotografeerd, beschreven in een digitale sporenlisjt en opgemeten met een GPS-toestel. De sporen werden voorzien van een uniek nummer bestaande uit het nummer van de sleuf of het kijkvenster (01-05) gevolgd door hun volgnummer. Behalve de sporen werden

Figuur 6: Tijdens de aanleg van de proefsleuven werden alle sporen opgeschaafd en in de bodem aangekrast

Figuur 7: Vondsten werden verzameld in gripzakjes voorzien van de projectcode en het unieke spoornummer

ook de contouren van de sleuven, de hoogtes van maaiveld en archeologisch vlak, de dieptes van de bodemprofielen – met uitzondering van het profiel in sleuf 03 dat door zijn diepte snel inkalfde, en de grenzen van de ontoegankelijke zone en het projectgebied met het GPS-toestel ingemeten. Alle vondsten werden in gripzakjes, voorzien van de projectcode (ERT-MOL-15) en het spoornummer, verzameld. Na de aanleg en registratie van de sleuven en het kijkvenster werden de sporen op metaalvondsten gecontroleerd met een metaaldetector. Tijdens en na het veldwerk werden de werkzaamheden, de sleuven en het terrein in het algemeen uitgebreid gefotografeerd.

De verwerking van het project behelsde verschillende aspecten. Zo werd het georeferencie opmetingsplan omgezet naar een GISshape- en een dwg-bestand. Het plan werd verder bewerkt in Adobe Illustrator. Alle vondsten werden gewassen, gedetermineerd, beschreven in een lijst en gefotografeerd. De digitale sporenlijst werd waar nodig aangevuld en een sleuvenlijst werd opgemaakt. Alle foto's werden geordend en benoemd, en van elke sleuf werd een Harrismatrix opgesteld. Tenslotte werden alle gegevens samengebracht in een rapport en op een digitale drager als bijlage. Het archief van dit onderzoek wordt ondergebracht bij De Logi & Hoorne.

7. Resultaten

Het archeologisch vooronderzoek te Ertvelde leverde enkel sporen uit het recente verleden op. Het zijn – met uitzondering van twee fragmenten van een stenen fundering – grondsporen. Dit zijn verkleuringen in de bodem. Dergelijke verkleuringen ontstaan wanneer de ongeschonden moederbodem plaatselijk omgewoeld wordt, bijvoorbeeld bij graafwerken van de mens (antropogene sporen) of activiteiten van bodemfauna en wortels van planten (natuurlijke sporen). Wanneer de kuilen, grachten, gangenstelsels, ... terug gedempt raken zal hun vulling van kleur en textuur verschillen van de omliggende ongeroerde moederbodem. Behalve antropogene en natuurlijke sporen werden ook een aantal bodemkundige vaststellingen gedaan. In wat volgt worden eerst de bodemkundige opbouw van het terrein en de natuurlijke sporen beschreven. Daarna komen de archeologische sporen aan bod.

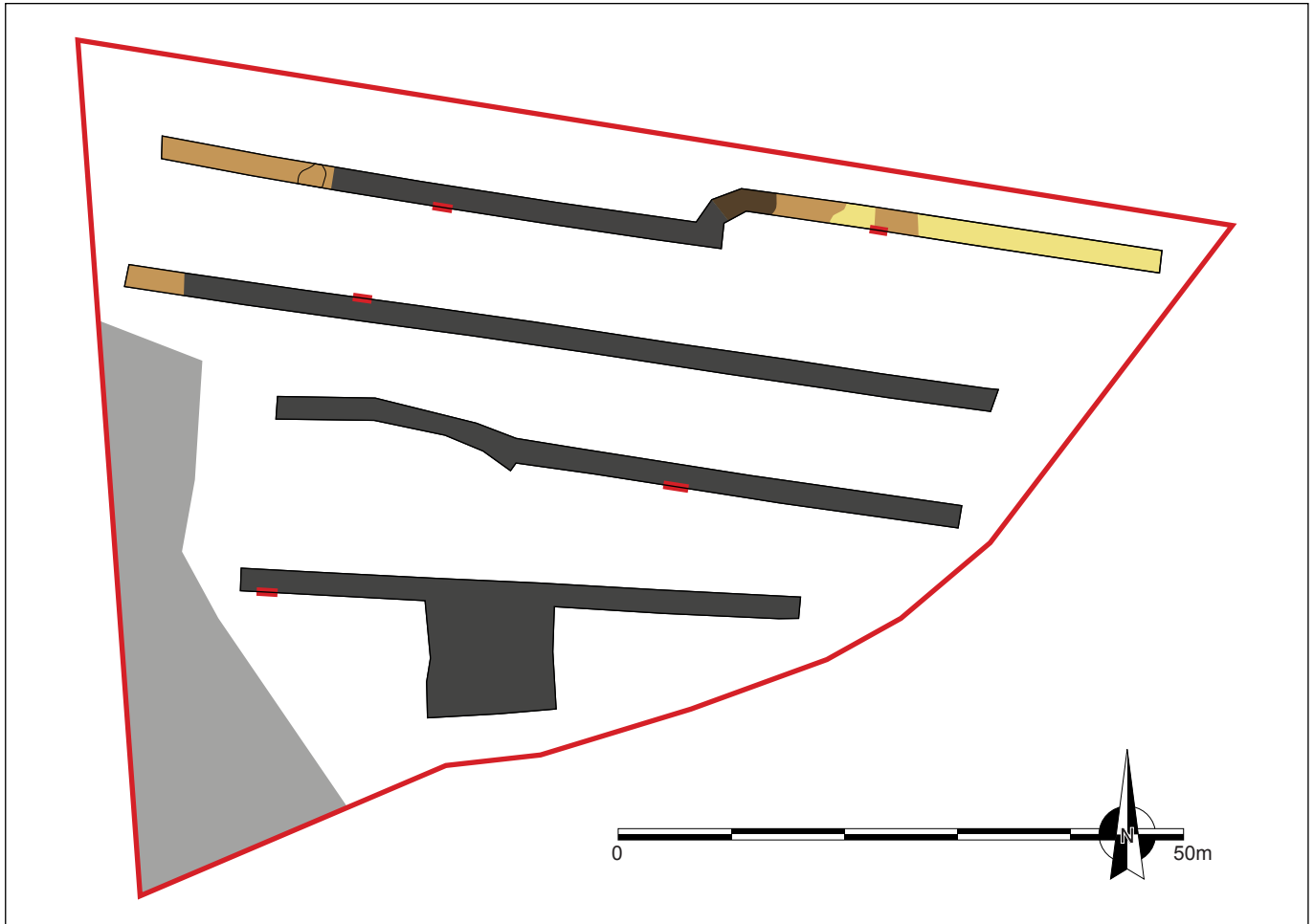
7.1. Bodemkunde en natuurlijke sporen

Tijdens de aanleg van de proefsleuven werden in totaal vijf bodemprofielen verspreid over het terrein aangelegd. De bedoeling hiervan is een goed inzicht te verkrijgen in de plaatselijke bodemopbouw. Over het algemeen kan gesteld worden dat de oorspronkelijke bodemopbouw vooral in het noordoostelijk deel van het terrein sterk verstoord werd door recente graafwerken, die wellicht in verband staan met de afbraak van de hier tot in de 20ste eeuw aanwezige bebouwing. De bodemkaart geeft deze zone als OB, of bebouwd, weer. In deze zone werden twee profielen – in sleuven 01 en 03 – gegraven. In het oosten van sleuf 01 bleek de bodem te bestaan uit een lichtbeige zandige C horizont waarop een 0,2m dikke roestkleurige ijzerhoudende C zat. Daarboven bevond zich een donkerbruine B horizont van 0,1m dikte en tenslotte de 0,5m dikke ploeglaag die bestond uit heterogeen grijs zand vermengd met bouwpuin. Het bodemprofiel dat centraal in sleuf 03 werd gemaakt was ongeveer 1,7m diep en raakte hiermee niet tot de moederbodem. Het profiel bestond uit een grijsbruine laag onderaan en een 1,4m dikke heterogeen donkergrijze laag met bouwpuin bovenaan.

Zowel in het westelijke als het zuidelijke deel van het projectgebied werd tussen de verstoringen door een podzolbodem waargenomen. Over het algemeen werd een intacte opeenvolging van de A, E en B horizonten bovenop de C horizont vastgesteld. Enkel in het uiterste noordwesten

werd onder de teelaarde meteen op de B horizont gestuit. Uit de gemaakte bodemprofielen blijkt dat het om een goed ontwikkelde podzolbodem gaat. Bovenop de C horizont bevindt zich een donkerbruine B met een dikte van ongeveer 0,1m. Daarboven ligt de lichtgrijze tot witte uitlogingshorizont (E) met een dikte van 0,1 in het noordwesten, tot 0,25m in het zuidwesten. De donkergrijze tot zwarte A horizont is in sleuf 04 0,1m dik, en in sleuf 02 0,25m.

Figuur 8: Het grondplan met aanduiding van de aangelegde bodemprofielen in rood. De C horizont in geel, de B horizont in bruin, en de A horizont in donkergrijs ingekleurd

Figuren 9-11: Bodemprofielen aangelegd in proefsleuven 01, 02 en 04 (van links naar rechts)

De bovenste laag in het profiel bestaat uit een heterogeen grijs tot donkerbruin pakket van teelaarde met een dikte van ongeveer 0,8m. Podzolbodems zijn originele oude bodems die zich na de laatste ijstijd gedurende duizenden jaren ontwikkelden op de dekzandgronden. Omdat podzolbodems zo oud kunnen zijn, zijn ze in de regio de vindplaats bij uitstek voor artefacten uit de steentijden. Tijdens het veldwerk werd dan ook aandachtig uitgekeken naar eventuele stenen vondsten in de bodempakketten. Er werden echter geen stenen of aardewerk vondsten gedaan in de podzolbodem.

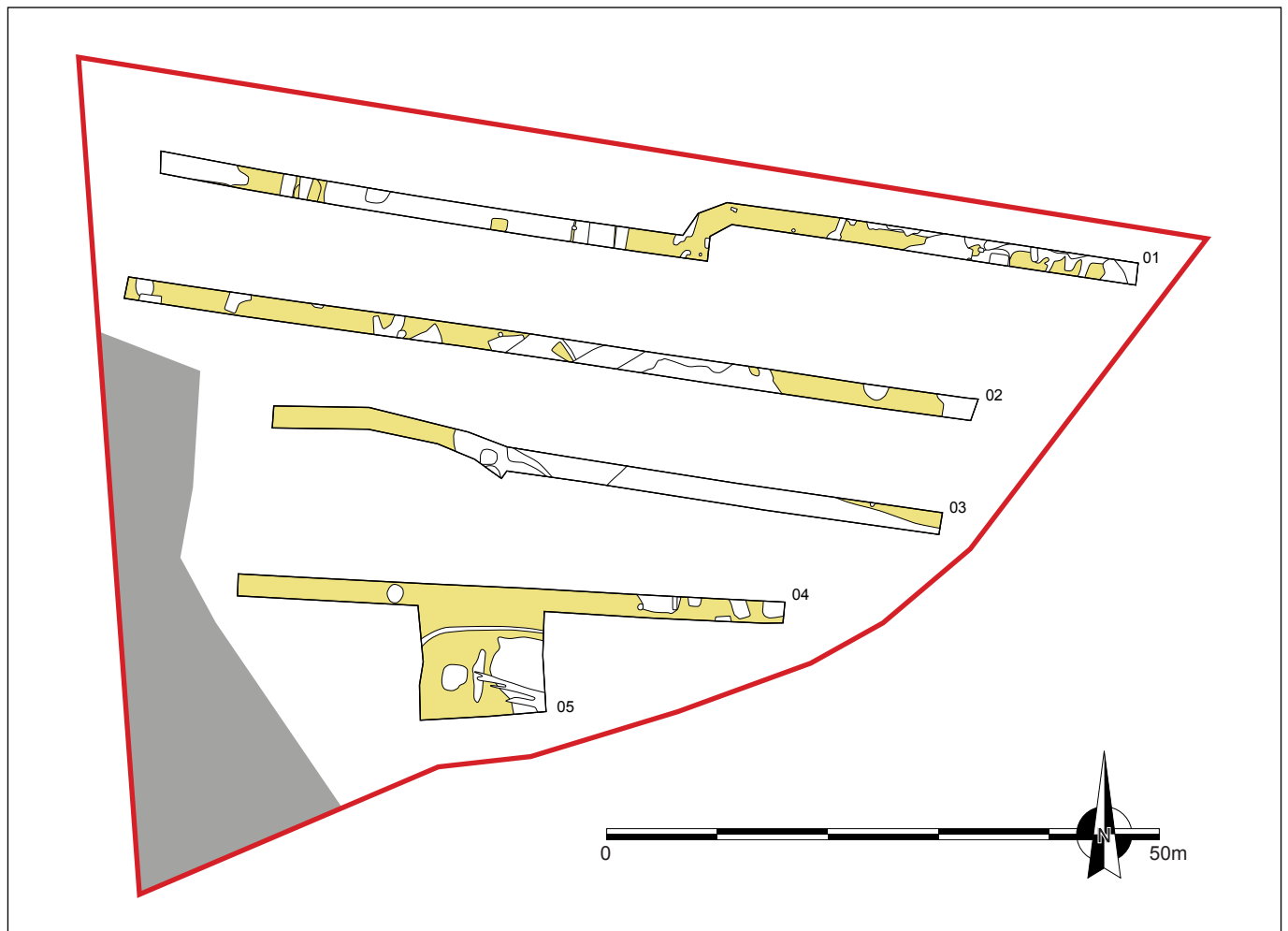

Figuur 12: Een windval in sleuf 01

Figuur 13: Boomwortels hadden in sleuf 03 een impact op de bodem

Figuur 14: Grondplan met aanduiding van alle aangetroffen sporen. In wit de recente sporen, natuurlijke sporen werden niet ingekleurd

Het reliëf van het huidig loopniveau was eerder vlak met hoogtes rond 10m TAW. Enkel het uiterste zuiden van het terrein lag met 9,8m TAW iets lager. Het archeologisch niveau bevond zich op hoogtes gaande van 8,7m TAW in het noorden tot 9,2m TAW in het zuiden. De af te graven pakketten hadden in het zuiden een dikte van gemiddeld 0,7m, en in het noorden 0,9 tot 1,3m.

Er werden eerder weinig natuurlijke sporen op het terrein vastgesteld. Zo bleken er weinig tot geen sporen van molgangen in de sleuven aanwezig. Mogelijk heeft dit iets te maken met de vrij grote dikte van de ploeglaag, waardoor de moederbodem en het archeologisch niveau weinig verstoring door deze dieren kenden. In het westelijk uiteinde van sleuf 01 werd een windval (0126) opgetekend. Dit is een ovaal spoor van 2,3 bij minstens 2m bestaande uit een kern van beige-bruine versmeten moederbodem waarrond een heterogene donkergrijze humeuze band zit. Windvallen zijn opgevulde kuilen die ontstaan zijn wanneer de wortelpartij van een boom uit de bodem gerukt wordt, bijvoorbeeld door toedoen van de wind. Tenslotte hadden wortels van de nog op het terrein aanwezige bomen een impact op de bodem in het westelijk uiteinde van sleuf 03. De densiteit aan boomwortels was echter niet van die aard dat ze de leesbaarheid van de bodem sterk beïnvloeden.

7.2. Antropogene sporen

Tijdens het proefsleuvenonderzoek werden in totaal 64 sporen, waarvan twee sporen een fragment van een bakstenen fundering bevatten, aangetroffen verspreid over alle vier sleuven en het kijkvenster. De grondsporen tekenen zich scherp af als grijze en bruine verkleuringen tegenover de moederbodem. Op basis van de aflijning, kleur en textuur van, en de vondsten afkomstig uit de sporen blijkt dat de hoofdmoot van de sporen ontstaan zijn in de recente periode. Enkele sporen kunnen mogelijk uit de vroegmoderne tijd stammen. Aangezien weinig verbanden tussen de verschillende sporen afleidbaar zijn, worden de belangrijkste sporenzones per sleuf besproken.

Ter hoogte van het oostelijk uiteinde van sleuf 01 werden over een afstand van ongeveer 30m verschillende sporen (0101-0113) vastgesteld. Het gaat – met uitzondering van spoor 0103 – over kuilen en vergravingen met een heterogene bruine tot donkergrijze vulling waarin bouwpuin voorkwam. Spoor 0103 is waarschijnlijk een opgevulde gracht met een WNW-OZO oriëntatie. Het spoor is minstens 22m lang en 0,5m breed, heeft een heterogene lichtbruine vulling, waarin een kleine hoeveelheid bouwpuin voorkomt, en wordt door alle andere sporen oversneden. In de vulling van deze sporen werden een blauw stukje glas versierd als een houten hekkwerk

(7g), een stuk groen glas van een fles (24), een oor en een wandscherf van een papkom of lavabo, en de rand van een kom in roodbakken gedraaide keramiek met dekkende loodglazuur (156g), en in industrieel wit aardewerk twee randscherven en twee wanden van een bord (36g) en vier randen en een wandscherf van een tas (91g) gevonden. Dit vondstmateriaal dateert de sporen in de recente tijd, en bevestigt hiermee het vermoeden op basis van de sporenvulling.

Figuur 15: Zicht op het oostelijk uiteinde van proefsleuf 01

Figuur 16: Het vondstmateriaal uit spoor 0106

Figuur 17: Het aardewerk gevonden in de vulling van spoor 0108

Figuur 18: Het westelijk uiteinde van sleuf 01

Ten westen van deze sporenzone, na een minder dense strook van circa 20m, wordt het westelijk deel van sleuf 01 over een afstand van ongeveer 43m opnieuw grotendeels ingenomen door sporen (0120-0129). Vijf sporen lijken op basis van hun lineaire aflijning op N-Z lopende grachten (0120-0122, 0127 en 0128), een vervolg meer zuidelijk, in sleuf 02, bleek echter afwezig. Mogelijk gaat het niet om grachten, of kennen deze sporen een einde of maken ze een bocht tussen sleuven 01 en 02. Alle sporen in deze westelijke zone van sleuf 01 vertonen een grijze scherp afgelijnde vulling die vergelijkbaar is met het kleur van de plaatselijke ploeglaag. In de vulling werden vondsten in aardewerk, baksteen, metaal, glas en plastic gedaan. De keramiek bestaat vooral uit oxiderend gebakken gedraaide waar voorzien van loodglazuur, het betreft een bodemscherf met standvin en vijf wandjes (15g). Daarnaast werden ook nog een wandscherf in oxiderend gebakken gedraaid aardewerk met koperglazuur en geel slib (1g), een wand in grijsgebakken gedraaide keramiek (2g), een opstaand randje in steengoed (2g), een stukje van een pijpensteel (1g), vier stukken baksteen (56g), een spijker (19g), een slak (1g), een groen stuk glas van een fles (1g) en een plastic aansteker (7g) gevonden. Ook voor deze sporen kan duidelijk een datering in de recente tijd afgeleid worden.

In sleuf 02 werden – met uitzondering van de centrale zone – verschillende verspreid liggende kuilen (0201-0207, 0215 en 0216) aangesneden. Het zijn opnieuw allemaal scherp afgelijnde grijze sporen met regelmatig stukken bouwpuin in hun vulling. De vondsten in deze sporen omvatten onder andere twee randen en een wandscherf van een tas in industrieel wit aardewerk (7g), een stuk van een rioolbuis (136g), en stukken baksteen, asbest en wit vlakglas.

Figuur 19: Vondsten gedaan in spoor 0121

Figuur 20: Het vondstmateriaal gedaan in de vulling van spoor 0128

Figuur 21: Sporen 0201 en 0202

Figuur 22: Kuil 0215

Figuur 23: Vondsten uit de vulling van spoor 0207

Figuur 24: Sporen 0213 en 0214 centraal in sleuf 02

Centraal in het traject van sleuf 02 werd een zone van ongeveer 27m lang aangesneden die zo goed als volledig verstoord was. Deze recente verstoring bestond uit minstens zes sporen (0208, en 0210-0214), waarvan de onderlinge oversnijding niet altijd even duidelijk was. Alle zes sporen hebben een zeer scherpe aflijning, maar de kleur van hun vulling verschilt sterk: van wit (0211), over lichtbeige (0208 en 0213), tot donkergrijs (0210, 0212 en 0214). In de vulling werden stukken plastic en elektriciteitsdraad, en fragmenten van faiencetegels vastgesteld. Daarnaast werden ook een randje en een wandscherf van een tas in industrieel wit aardewerk (12g) en een stuk van een wijnglas (4g) ingezameld.

Het oostelijk deel van sleuf 03 is bijna volledig verstoord door recente sporen (0301-0307). Meest uitgestrekt zijn sporen 0301, 0303, 0304 en 0305 die samen een onafgebroken zone van 45m lang verstoren. Spoor 0301 is scherp afgelijnd en heeft een heterogene donkergrijze vulling. Sporen 0303-0305 bestaan uit een heterogeen beige versmeten moederbodem. Deze sporen leverden geen vondsten op, maar hun vulling en scherpe aflijning wijst op een recente datering. Ter hoogte van het oostelijk uiteinde van deze sleuf werd een grijs kuiltje (0302) van minstens 0,4 op 0,4m aangesneden waarin een grote rand- en bodemscherf van een kom op standring in oxiderend gebakken gedraaid aardewerk voorzien van een dekkende loodglazuur (252g) stak. Sporen 0306 en 0307 zijn donkergrijze kuilen van respectievelijk minstens 1,8 bij 0,5m en 1,6 op 1,3m, die spoor 0305 oversnijden. Hun vulling leverde geen vondsten op, maar de oversnijding en de kleur, textuur en aflijning van de sporen wijzen duidelijk op een recente datering.

De densiteit aan sporen in sleuf 04 is een stuk lager dan in de meer noordelijk gelegen proefsleuven. Met uitzondering van één ovale kuil (0401) is het westelijk deel van de sleuf vrij van sporen. Kuil 0401 is een grijs spoor met diameters van 1,6 en 1,5m. De kleur en textuur van de vulling en de scherpe aflijning van het spoor wijzen op een recente datering. Vanaf ongeveer 13,5m ten westen van het oostelijk uiteinde van de sleuf werden opnieuw sporen zichtbaar. Het gaat om een paalspoor (0402), vijf kuilen (0403 en 0405-0408), en een fragment van een bakstenen fundering (0404). De kuilen zijn min of meer rechthoekig van vorm, het paalspoor is ovaal. Deze sporen hebben allemaal een grijze vulling en scherpe aflijning, wat opnieuw een recente datering suggereert. Funderingsfragment 0404 is N-Z georiënteerd en werd vastgesteld voor een lengte van 1,2m en had een breedte van 0,4m. Het fragment bestond uit gebroken stukken baksteen en een witte mortel. Er konden geen volledige baksteenformaten worden geregistreerd. De witte mortel doet echter een vrij jonge datering voor de restant vermoeden.

Figuur 25: Vondsten afkomstig uit de vulling van spoor 0212

Figuur 26: Zicht op sporen in het oostelijk uiteinde van sleuf 03

Figuur 27: Het westelijk deel van sleuf 03

Figuur 28: Aardewerk gevonden in spoor 0302

Figuur 29: Kuil 0401 in het archeologisch vlak

Kijkvenster 05 sluit centraal op de zuidelijke wand van sleuf 04 aan. In het vlak werden vijf sporen opgetekend. Spoor 0501 bevindt zich in het noorden van het kijkvenster, en is een grijze scherp afgelijnde greppel met een licht gebogen verloop. Het grootste deel van het spoor, circa 9m, verloopt O-W. In het westen buigt de greppel over een afstand van 2,5m licht af naar het zuidwesten. Het spoor leverde enkel een stuk tegel met spatten loodglazuur (95g) op, maar vulling is gelijkend aan de beter gedateerde recente sporen op het terrein. Ten zuiden van 0501 werd een min of meer ovale kuil (0502) vastgesteld. Dit spoor van circa 2,4 bij 2,2m heeft opnieuw dezelfde grijze scherp afgelijnde vulling. Uit de opvulling van kuil 0502 werden een rand- en een wandscherf in oxiderend gebakken en gedraaide waar van een kom met dekkende loodglazuur (14g), een wandje in industrieel wit aardewerk (1g), en een stukje van een pijpenkop (2g) gehaald.

Ten oosten van kuil 0502 werd een langwerpige N-Z georiënteerde kuil (0503) van 4,7 op 1m en een uitgebreide verstoring (0504) van minstens 6,7 bij 4,8m aangetroffen, die beiden opgevuld waren met lichtgrijze tot beige versmeten moederbodem. Deze twee sporen werden bovendien gesneden door een aantal recente WNW-OZO lopende bandensporen (0505).

Figuur 30: Zicht op het oostelijk deel van sleuf 04

Figuur 31: Het vondstmateriaal uit spoor 0502

Figuur 32: Overzicht op het aangelegde kijkvenster

8. Conclusies en aanbevelingen

Op 8 januari 2015 werd een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd op een terrein van 0,47ha, gelegen aan de Molenstraat en de Garenstraat te Ertvelde, Evergem. Ontwikkelaar Hyboma nv zal hier in de nabije toekomst verschillende woongelegenheden en bijhorende parkeerplaatsen aanleggen. Aangezien de geplande bouwwerken de ondergrond zullen verstoren en hierbij eventueel aanwezige archeologische sporen en vondsten kunnen vernietigen, adviseerde het Agentschap Onroerend Erfgoed een archeologisch vooronderzoek op het terrein. Op het historisch kaartmateriaal wordt de oostelijke helft van het gebied ingenomen door bakstenen gebouwen, en ten zuiden van het terrein zou een molen gestaan hebben. Er werden op het projectgebied vier proefsleuven en een kijkvenster gegraven, waarmee 14,3% van de totale oppervlakte van het terrein archeologisch werd onderzocht. Tijdens de prospectie werden enkel sporen van recente datering aangetroffen, waarvan de hoofdmoot wellicht in verband staan met de afbraak van de vroegere bebouwing van het terrein. Tussen en rondom de recente sporen bleek het terrein te bestaan uit een goed bewaarde podzolbodem. Indicaties voor bewaarde steentijdvondsten in deze podzol werden echter niet aangetroffen. Gezien de afwezigheid van oudere sporen op het terrein aan de Molenstraat lijkt een vervolgonderzoek hier niet aangewezen.

Bibliografie

BOURGEOIS J., MEGANCK M., SEMEY J. & VERLAECKT K., 1999. *Cirkels in het land. Een inventaris van cirkelvormige structuren in de provincies Oost- en West-Vlaanderen III*, Gent.

DEBRABANDERE F., DEVOS M., KEMPENEERS P., MENNEN V., RYCKEBOER H. & VAN OSTA W., 2010. *De Vlaamse gemeentenamen. Verklarend woordenboek*, Brussel.

GYSELING M., 1983. Prehistorische waternamen II. In: *Handelingen van de Koninklijke Commissie voor toponymie en dialectologie* 57, Brussel: 163-187.

HOORNE J., LALOO P., CROMBÉ PH. & DE CLERCQ W., 2009. *Archeologisch vooronderzoek te Rieme – Noord (gem. Evergem, prov. Oost-Vlaanderen). Juli tot oktober 2009*. UGent Archeologische Rapporten - 19.

LALOO P., DE CLERCQ W., PERDAEN Y. & CROMBÉ PH., 2009. *Het Kluizendokproject. Basisrapportage van het preventief archeologisch onderzoek op de wijk Zandeken (Kluizen, gem. Evergem, prov. Oost-Vlaanderen). December 2005 - december 2009*. UGent Archeologische Rapporten - 20.

TAVERNIER-VEREecken C., 1968. Gentse naamkunde van ca. 1000 tot 1253. Een bijdrage tot de kennis van het oudste Middelnederlands. In: *Bouwstoffen en studiën voor de geschiedenis en de lexicografie van het Nederlands*, deel XI, Brussel.

VANHEE D., 2011. Archeologisch vooronderzoek Evergem Hoge Avrije. 25 - 27 januari 2010. KLAD-Rapport 25.

